

Folketingets Retsudvalg
Folketinget
Christiansborg
1240 København K

5. NOVEMBER 2008

FORSKNINGSOMRÅDE

DET JURIDISKE FAKULTET
STUDIESTRÆDE 6
1455 KØBENHAVN K

DIR 35323178

Michael.Gotze@jur.ku.dk

REF: MIG

Ombudsmandens fokusområder

Til orientering sender jeg hermed en artikel fra tidsskriftet Administrativ Debat Oktober 2008. Artiklen belyser ombudsmandens fokusområder.

Med venlig hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Michael Gøtze'.

Michael Gøtze
Lektor, ph.d.

Ombudsmandens fokusområder – forvaltningsret à la carte

Af lektor Michael Gøtze, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet

Ombudsmandens særstilling i juraen

Folketingets Ombudsmænd er på mange måder en velkendt aktør i det juridiske landskab, og det er børnelærdom for de fleste i Danmark – myndigheder, politikere, journalister og borgere – at ombudsmanden har rollen som vagthund over for landets myndigheder i stat og kommune. Hvis en myndighed begår juridiske fejl under forarbejdet med en sag eller når frem til en forkert endelig afgørelse over for en borger, kan borgeren klage til ombudsmanden. Hvis ombudsmanden vælger at gribe fat i sagen, kan han uddele verbal kritik i form af de velkendte "næser" i varierende størrelse alt efter forseelsens art. Selv om embedet som ombudsmand ikke kræver, at ombudsmanden som person er en mand, er det efterhånden en del af den kollektive basisviden om ombudsmanden, at de hidtidige danske ombudsmænd har været mandlige jurister for det meste med professorprofil. Fotos af ombudsmandens kontrafej pryder således ofte avissider, fagskrifter og endog turistbrochurer om Danmark, og ombudsmanden er formentlig en af de mest fotograferede juridiske aktører – bortset fra Kongehuset – der har set dagens lys i Danmark.

Selv om ombudsmanden således umiddelbart fremtræder som en velkendt skikkelse i det retlige og administrative system, er der paradoksalt nok en række aspekter af ombudsmandens virksomhed og særpræg, som sjældent diskuteres i en juridisk sammenhæng. Domstole og domsafgørelser bliver til sammenligning regelmæssigt underkastet analyse, debat og fagligt modspil, hvad der hører med til en position som magtfuld samfundsaktør. Ombudsmanden nyder her en særstilling og lever reelt et relativt beskyttet liv. Den manglende diskussion af ombudsmandens status og virksomhed bliver endnu mere bemærkelsesværdig i lyset af, at den danske ombudsmand faktisk indtager en dominerende stilling i store dele af dansk forvaltningsret, som er institutionens primære nedslagsfelt. Set i et større europæisk ombudsmandsperspektiv er der ikke tvivl om, at netop den danske ombudsmand nationalt har en særlig indflydelsesrig stilling. Dette giver sig udtryk på forskellig vis. De udtalelser, som ombudsmanden vælger at

offentliggøre i sine årlige beretninger (FOB), indarbejdes f.eks. ganske massivt i danske standardværker om forvaltningsret. Denne faglige dominans i forvaltningsretlig tænkning bliver ikke mindre udtalt af, at ombudsmanden selv producerer store dele af den juridiske teori og det litterære grundlag, som institutionens konkrete udtalelser baserer sig på. Det hører også med i billedet af institutionens faktiske indflydelse, at ombudsmanden selv og andre nøglepersoner fra institutionen deltager i det lovforberedende arbejde på forskellige områder og dermed deler ud af værdifuld viden, samtidig med at institutionen påvirker valget af lovgivningsmæssige tankegange. Endvidere styrkes institutionen af det faktum, at ombudsmanden ofte nyder positiv pressedækning. Mediemæssigt har ombudsmanden formentlig i det store hele mere medvind på cykelstien end nogen anden juridisk instans.

For at nuancere det gængse ombudsmandsbillede kastes der i det følgende lys over ombudsmandens valg af sager og retlige fokusområder. Udgangspunktet er, at ombudsmanden har vide beføjelser til at udvælge og igangsætte sager. Konkret peger artiklen på, at ombudsmanden i praksis typisk vælger at fokusere på de dele af forvaltningsretten, der vedrører procedureforhold, afgørelsesvirksomhed og nationalt retstof. Generelt er ombudsmandens indsatser på disse områder for så vidt gode og konstruktive, men udvalget af fokusområder er dog snævert og har den konsekvens, at andre dele af en ellers vidt forgretnet forvaltningsret vælges implicit fra. På de fravalgte områder får borgeren ikke meget retssikkerhed for pengene. Der er derfor behov for at få belyst og diskuteret disse valg. Selv om det er et indbygget led i ombudsmandssystemet, at ombudsmanden kan vælge sager og tilgang ud fra egne ressourcemæssige og faglige præferencer, er det vigtigt, at ombudsmander vælger rigtigt.

Ombudsmandens autonomi i udvælgelse af sager

I domstolssystemet siges det ofte, at det er de indbragte og rejste sager, der reelt bestemmer, om domstolen kan bedømme og udvikle jura på et højt niveau. Ombudsmanden har her en

Michael Gøtze

Ombudsmanden spiller mange retlige roller og udfylder en vigtig rolle som prøvelsesinstans. Selv om ombudsmanden med sit overvejende fokus på formaliteter, afgørelser og nationale regler fortrinsvis må siges at have valgt rollen som vagthund af den gamle skole, er der for så vidt intet principielt til hinder for, at ombudsmanden kan igangsætte en prøvelsesmæssig nyorientering, hvor perspektivet i forskellige sammenhænge bredes ud.

Fortsættes næste side

meget gunstig udgangsposition, da han selv vælger sagerne. Der er nemlig i ombudsmandsloven lagt op til en betydelig autonomi i sagsudvælgelsen. Hertil kommer, at det følger af ombudsmandslovens struktur, at ombudsmanden principielt kun står til ansvar over for Folketinget. Folketinget råder formelt udelukkende over afskedigelse som sanktion over for ombudsmanden, hvis et flertal i Folketinget f.eks. er uenig i ombudsmandens faglige fokusområder. Da afskedigelse er en meget dramatisk og i øvrigt i praksis aldrig udnyttet sanktion, har ombudsmanden stort råderum.

Et vigtigt eksempel på ombudsmandens autonomi er ombudsmandslovens regel i § 16 om, at det i klagesager er ombudsmanden selv, der afgør, om klagen "giver tilstrækkelig anledning til undersøgelse". Selv om en klage fra en borger over f.eks. en social sag opfylder alle formelle betingelser til en ombudsmandssag, er ombudsmanden med andre ord ikke forpligtet til at tage sagen op. Reglen giver i øvrigt også ombudsmanden mulighed for at bestemme at tage dele af en sag op til undersøgelse og fravælge andre dele af klagen. Der er relativt få substantielle bemærkninger i forarbejderne til § 16 om ombudsmandens udvælgelseskompetence, og ombudsmanden har derfor en særdeles skønsommæssig adgang til at regulere tilgangen af sager. I forhold til domstolene nyder ombudsmanden her betydelig frihed, da domstolene er forpligtede til at bedømme de søgsmål og klager, som opfylder betingelserne for en domstolsprøvelse.

En for tiden interessant del af ombudsmandens praksis efter ombudsmandslovens § 16 er optagelse af klagesager med politiske overtoner. Her synes ombudsmanden at udnytte sine skønsommæssige beføjelser fuldt ud. I 2007 valgte ombudsmanden således som bekendt at behandle en – meget politisk klagesag – om statsministerens nægtelse af at give interview til en journalist fra Ekstra Bladet (ombudsmandens udtalelse af 31. maj 2007 til Ekstra Bladet ved Bo Elkjær). Samme år besluttede ombudsmanden at afvise en klage fra to journalister fra filmen "Den hemmelige krig" over et afslag på aktindsigt hos bl.a. Forsvarsministeriet (se ombudsmandens brev af 13. februar 2007 til Danmarks Radio ved Christoffer Guldbrandsen og Nils Giversen). Sagen om filmen var genstand for betydelig politisk interesse, men der forelå på tidspunktet for ombudsmandens beslutning om afvisning dog ingen politisk stillingtagen eller entydig markering fra Folketinget eller Folketingets Forsvarsudvalg om filmen. Dette er ellers normalt afgørende for ombudsmandens tilgang til sager, der tages op i Folketinget. I begrundelsen for afvisningen refererer ombudsmanden her noget vagt og indforstået til sine egen "hidtidige praksis", uden dog at dette konkre-

tiseres. Konsekvensen af sagsafvisningen blev, at forvaltningsretten ikke blev anvendt og bedømt, selv om der som udgangspunkt var tale om et udpræget forvaltningsretligt spørgsmål om fortolkning af regler i offentlighedsloven.

I forhold til sagen om statsministeren og Ekstra Bladet ved Bo Elkjær var der for mig at se tale om en politisk sag, ikke en forvaltnings-sag. Statsministeren agerede i forhold til journalisten som politiker, ikke som administrativ chef. Selv om der gælder retlige grundprincipper for ministres kontakt med pressen, var det ud fra et rent resourcesynspunkt også et spørgsmål, om ombudsmanden har til opgave at bruge tid og kræfter på en sådan sagstype. Journalister hører generelt ikke til gruppen af udsatte borgere, og det politiske og parlamentariske system burde nok selv have håndteret sagen i givet fald, snarere end ombudsmanden. Endelig fik ombudsmanden kun meget lidt ud af indsatsen, da det faktisk gennemvungne interview med statsministeren stort set måtte betegnes som indholdsløst.

Om anvendelsen af § 16 generelt kan man læse i ombudsmandens årlige beretninger, at han afviser mange sager på grundlag af reglen, nemlig i f.eks. 2006 cirka 600 ud af cirka 1.600 endelige afvisninger. Da dette afvisningsgrundlag spiller en betydelig rolle i praksis, kunne man godt ønske sig flere egentlige overvejelser i FOB om karakteren af de frasorterede sager.

Et andet vigtigt led i ombudsmandens arbejde med at vogte over myndigheder er ombudsmandens beføjelse til at tage sager op af egen drift. Det følger af ombudsmandens § 17, at ombudsmanden kan tage både konkrete sager op og foretage generelle undersøgelser af myndighedsområder. Ombudsmanden kan således selv tage initiativet, hvad der giver ombudsmanden muligheder for at gribe ind over for myndigheder, inden der er sket fejl eller lovbrud over for en borger. Den konkrete afgrænsning af, hvilke sager der kan og bør udløse egen driftundersøgelser er overladt til ombudsmandens frie skøn over væsentligheden af de retlige interesser i sagen. Anledningen til at en sag tages op kan være omtale i medierne af en sag, eller en klage der f.eks. er indgivet for sent og således ikke opfylder de formelle betingelser for klagesager. Ombudsmanden kan endelig efter ombudsmandslovens § 18 foretage inspektioner af offentlige institutioner. Også adgangen til at initiere undersøgelser og inspektioner giver ombudsmanden et fundamentalt andet prøvelsesretligt udgangspunkt end en domstol, der kun har en reaktiv og afventende funktion i forhold til anlagte og indbragte sager. Ombudsmandens egen driftbeføjelser er ikke specielt velbelyste til trods for, at de udgør en vigtig del

af det forebyggende arbejde, som er forudsat i ombudsmandssystemet.

Rent kvantitativt udgør ombudsmanden egen driftsager en beskeden del af ombudsmandens sagsmængde, og det kan diskuteres, om ombudsmanden ikke burde styrke sin udførende rolle. Tendensen går dog i den rigtige retning, og ombudsmanden optog således f.eks. 31 konkrete egen driftsager i 1996 ud af i alt cirka 2.900 sager og – 10 år senere – i 2006 i alt 245 konkrete egen driftsager ud af cirka 4.100 sager. Spørgsmålet er så, om ombudsmandens faglige fokus i de valgte egen driftsager også er under udvikling, hvad vi nu vender os til.

Ombudsmanden som formalist

Det fremgår af ombudsmandens beretninger og ombudsmandens understøttende litteratur, at ombudsmanden i både klagesager og egen driftsager har en klar faglig og begrebsmæssig præference for de processuelle og formelle dele af forvaltningsretten. Den prøvelsesmæssige præference gælder først og fremmest forvaltningsloven og dens regler om f.eks. parts-høring, begrundelse og klagevejledning, hvortil kommer regler om f.eks. sagsoplysning, notatpligt, videregivelse af oplysninger og sagsbehandlingstid. En særligt veludviklet kategori – og en efterhånden næsten selvstændig underdisciplin inden for forvaltningsretten – er ombudsmandens særdeles mange sager om aktindsigt og offentlighed. Rundt regnet 2/3 af ombudsmandens trykte sager i nyere tid fokuserer først og fremmest på forvaltningsprocessuelle og formelle spørgsmål. Ombudsmandens retsskabende og fagudviklende virksomhed knytter sig således i høj grad til forvaltningslovens grundbegreber og regler – et reelt ret snævert felt – hvorimod ombudsmanden på en række andre forvaltningsretlige områder har været tilbageholdende og defensiv.

Forkærligheden for procedurmæssige regler og principper betyder implicit, at ombudsmanden i klart mindre grad fokuserer på de dele af forvaltningsretten, der stiller krav til afgørelsens indholdsmæssige og substantielle rigtighed. Det basale om krav om saglighed prøves for så vidt af ombudsmanden af og til, men indgår samlet set kun i en mindre del af sagerne. Sat lidt på spidsen kan man sige, at ombudsmanden med stor grundighed tjekker, at alle sagsbehandlingsskridt er foretaget formelt korrekt under forberedelsen af f.eks. et afslag på en ansøgning, men ikke nærmere går ind i om det givne afslag i sin substans er rigtigt eller forkert. Rent sprogligt har ombudsmanden udviklet en række ret løse standardformuleringer til at begrunde en beslutning om ikke at prøve myndigheders skøn og vurderinger, og borgeren har i så fald ikke meget

hjælp at hente hos ombudsmanden. Præferencen for processuel jura genfindes i ombudsmandens litteratur, og den interesserede læser kan i den velkendte blå forvaltningsret (Hans Gammeltoft-Hansen m.fl., Forvaltningsret, 2002) kun finde et par kapitler om forvaltningsrettens indholds krav, mens der er fem gange så mange kapitler om proceskrav.

En del af forklaringen på ombudsmandens valg af et formelt prøvelsesfokus er uden tvivl, at ombudsmanden behandler og bedømmer sine sager på skriftligt grundlag. Ved en skriftlig behandling er det sagens skrevne dokumenter, korrespondancer og redegørelser, der bliver prøvelsens omdrejningspunkt. Dette trækker i sig selv mod en formalistisk orientering. Hertil kommer, at nogle jurister rent temperamentsmæssigt foretrækker kontrol af form og procedure, og tendensen til procesprøvelse ses da også i andre prøvelsesinstanser end ombudsmanden. På den anden side udelukker en skriftlig bedømmelse af konkrete sager principielt ikke en tæt prøvelse af f.eks. hjemmels og indholds krav. Der er derfor i vidt omfang tale om et valg fra ombudsmandens side. I mine øjne er det dog ikke hensigtsmæssigt, hvis denne udvikling i ombudsmandsprøvelsen fortsætter og går for langt i retning af, at forvaltningsretten tømmes for indhold og reduceres til et katalog af tekniske sagsbehandlingskrav. Prøvelsen af juridiske petitesser fremmer ikke forvaltningsrettens position. Ved en overdreven formalisering mister forvaltningsret som disciplin både mening og gennemslagskraft. Set med borgerens øjne er det i praksis endelig ofte det afgørende, at selve afgørelsen i materien og realiteten er juridisk rigtig og holdbar. De processuelle mellemregninger er i så fald mindre vigtige.

Snævert fokus på myndighedsafgørelser

Ombudsmanden stiller for det meste skarpt på den del af myndigheders aktiviteter, der udgør afgørelsessager, dvs. sager som ender med, eller som kan ende med, at myndigheder træffer en konkret og juridisk afgørelse over for en borger. Det fremgår af ombudsmandens egne opgørelser i FOB i senere år, at cirka 70-75 % af alle sager typisk vedrører afgørelsessager. Også dette valg af fokus ligger for så vidt indlejret i forvaltningslovens system og dermed også ombudsmandens prøvelse. Det er her vigtigt at huske, at ombudsmanden principielt har gode muligheder for at udbrede sin prøvelse til mange andre dele af forvaltningens aktiviteter og faktiske virksomhed end afgørelsessagerne. Mange forvaltningsmyndigheder træffer slet ikke afgørelser, og de slipper med ombudsmandens nuværende prøvelsesmæssige fokus ofte for retlig kontrol.

Et vigtigt område, hvor myndighedsakti-

Fortsættes næste side

viteterne består i meget andet end afgørelser, er det sociale område. Ombudsmanden har i kraft af adgangen til undersøgelser og inspektioner på eget initiativ for så vidt et godt udgangspunkt for at føre tilsyn med f.eks. den behandling, som visse borgere – ældre, handicappede og børn/unge – udsættes for på kommunale botilbud. Da myndighedernes kontakt med borgerne på sociale institutioner for det meste ikke har karakter af afgørelser, falder dette område imidlertid ofte uden for ombudsmandens fokus. Ombudsmanden synes f.eks. at være meget tilbageholdende over for at prøve og håndhæve gældende menneskeretlige forbud mod ydmygende og nedværdigende behandling af børn og handicappede. I henhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har f.eks. handicappede og børn på institutioner krav på en værdig behandling, og der er således jura og regler at gribe fat i for en prøvelsesinstans som ombudsmanden.

Rent kvantitativt fremgår det af de statistiske oplysninger i FOB, at ombudsmanden i et vist omfang gennemfører undersøgelser af sociale institutioner for fysisk og psykisk handicappede, institutioner for ældre, andre sociale institutioner og sager om tvangsmæssig anbringelse af børn uden for hjemmet. Der er dog kun relativt få af disse sager, som finder vej til ombudsmandsberetningerne, og der synes derfor at være tale om et prøvelsesmæssigt og fagligt randområde for ombudsmanden. I forhold til ombudsmandens inspektioner kan det konstateres, at denne ombudsmandsaktivitet fortsat overvejende er orienteret mod Kriminalforsorgens institutioner (detentioner, arresthuse og fængsler). Selv om indsatte i fængsler selvsagt også har krav på retssikkerhed, er der et retligt misforhold i, at indsatte generelt sikres en bedre retssikkerhed af ombudsmanden end f.eks. ældre, handicappede og børn.

Ombudsmandens danske briller

Et tredje karakteristisk træk ved ombudsmandens faglige fokus, som skal trækkes frem i denne oversigt, er ombudsmandens overvejende præference for danske retskilder og dansk jura, dvs. retskilder der er udviklet af danske aktører som Folketinget, forvaltningssystemet, danske domstole eller ombudsmanden selv. Rent retskildemæssigt har ombudsmanden danske briller på i sine klagesager og egen driftsager, ikke EU-briller. I sin praksis og teori skeler ombudsmanden således flittigt til Folketingets tilkendegivelser i navnlig lovforarbejder, og forarbejder citeres eller indarbejdes ofte i ombudsmandens udtalelser. Ombudsmanden er på denne måde i en vis forstand loyal over for sin arbejdsgiver, som er det danske folketing. Der er desuden tale om en tradi-

tion, som historisk binder i, at ombudsmanden er udviklet for over 50 år siden og dermed i en tid, hvor danske retskilder var dominerende. Traditionen må siges at være videreført op i nutiden, selv om EU-retlig regulering i mange år har udgjort vigtige dele af dansk ret.

Hvis man gennemlæser ombudsmandens offentliggjorte sager fra f.eks. de seneste ti år for at danne sig et overblik, kan det hurtigt konstateres, at der er en ret begrænset vifte af udtalelser om fortolkning af EU-ret. Samlet kan der optælles noget i retning af nogle håndfulde konkrete sager i FOB. Nogle af de vigtigste kan skitseres på følgende vis. I skrivende stund (september 2008) er ombudsmanden ved at undersøge udlændingemyndighedernes opfyldelse af deres vejledningspligt i forhold til EU-retlige regler og praksis om arbejdskraftens frie bevægelighed og unionsborgerskab. Ombudsmanden undersøger endvidere bl.a. udlændingemyndighedernes fortolkning af en række domme fra EF-Domstolen vedrørende familiesammenføring. Der er tale om en sag med mange principielle aspekter. Sagen er stadig verserende. I FOB 2006.379 tog ombudsmanden stilling til udlændingemyndighedernes opfyldelse af deres pligt til vejledning af tyrkiske statsborgere om ophold og arbejdstilladelse, og ombudsmandens bedømmelse af sagen skete med inddragelse af associeringsaftalen mellem EF og Tyrkiet. Ombudsmanden rejste sagen af egen drift. I FOB 2000.142 bedømte ombudsmanden en klage over et afslag på opholdstilladelse fra en udenlandsk EU-borger på grundlag af EU-retlige regler om bl.a. arbejdstageres ret til at blive boende på en medlemsstats område efter at have haft beskæftigelse der. I FOB 2006.578 bedømte ombudsmanden i en afskedigelsessag dele af EU-direktivet om virksomhedsoverdragelse. I FOB 2005.507 vedrørende en myndigheds fastsættelse af en afgangsalder på 67 år inddrog ombudsmanden bl.a. regler fra ligebehandlingsdirektivet.

Som kommentar til disse sager kan det siges, at det umiddelbart er vanskeligt at se en klar linje i ombudsmandens bedømmelse af EU-retten. For mange borgere og myndigheder fremstår de nævnte sager som spredt fægtning. Samlet set og groft beregnet udgør de cirka 10-15 ombudsmandsudtalelser med EU-retlig vinkling i FOB 1998-2007 cirka en promille af den samlede mængde realitetsbehandede ombudsmandssager i perioden.

Spørgsmålet er, om den sparsomme praksis om EU-retten skyldes, at ombudsmanden i sin prøvelse så vidt muligt anser EU-retlige regler for at udgøre et anliggende for andre prøvelsesinstanser som f.eks. de almindelige domstole. En faglig reservation af den art er faktisk fremsat af ombudsmanden i forbindelse med revisionen af ombudsmandsloven i

midten af 1990'erne. I sine bemærkninger om ombudsmanden og EU-retten i betænkning nr. 1272 fra 1994 efterlyser ombudsmanden bl.a. en mulighed for at kunne forelægge præjudicielle spørgsmål for EF-Domstolen. En sådan mulighed eksisterer ikke, da ombudsmanden ikke er en ret i EU-retlig forstand. Det kan her nævnes, at der i 1995 blev etableret en europæisk ombudsmand, men at der ikke i regelgrundlaget blev skabt en formel forelæggelsesprocedure for nationale ombudsmand i forhold til EU-ombudsmanden (www.euroombudsman.eu.int). Der findes dog efter sigende et uformelt forum for nationale ombudsmænd og EU-ombudsmanden, hvor der er mulighed for at vende faglige spørgsmål. Man kunne godt ønske sig flere oplysninger om dette eventuelle samarbejde og om inddragelsen af EU-retten generelt i de forskellige årgange af FOB.

Den i skrivende stund verserende ombudsmandssag om forholdet mellem dansk udlændingeret og EU-ret er – uanset dens udfald – en god anledning for ombudsmanden til principielt at gentænke sit faglige fokus på det EU-retlige område. Sagen er speget, men ombudsmanden har erfaring fra tidligere med spegede sager. Med en klar og solid juridisk løsning af sagen vil ombudsmanden bidrage til at skabe afklaring for de involverede borgere og myndigheder, samtidig med at ombudsmandsinstitutionen kan tilføre sin prøvelsespraksis et nyt momentum. For at forebygge fejl og misforståelser i administrationen af EU-retlig regulering kan der fremover også være grund til at overveje en større brug af ombudsmandens egen driftbeføjelser.

Vagthund af den gamle skole

Ombudsmanden samler mange retlige tråde og udfylder en vigtig rolle som prøvelsesinstans. Selv om ombudsmanden med sin fokus på formalitet, afgørelse og national jura for tiden må siges fortrinsvis at have valgt rollen som vagthund af den gamle skole, er der for så vidt intet principielt til hinder for, at ombudsmanden kan igangsætte en prøvelsesmæssig nyorientering.

I den forbindelse er pointen i denne artikel ikke, at ombudsmandens hidtidige prøvelsespraksis skal ophæves eller demonteres rent fagligt. Pointen er, at perspektivet i forskellige sammenhænge bør bredes ud.

Jeg har her nævnt tre eksempler på områder, hvor der er et behov for udvikling. De efterlyste fokusområder – intensiveret indholdsprøvelse, styrket prøvelse af forvaltningens faktiske aktiviteter og prøvelse af EU-retten – vil under alle omstændigheder have godt af at blive diskuteret. Der er tale om udviklingsområder, som vil kunne spille sammen på

forskellig vis. Selv om den danske ombudsmand er kendetegnet ved at være loyal over for sin egen tradition, er der i praksis flere forhold, der giver et godt afsæt for udvikling.

Institutionen råder over mange ressourcer, som f.eks. præsumptiv rygdækning fra Folketinget – og pressen – i de fleste sager, en betydelig kollektiv erfaring med forvaltningssager, et stort og fagligt meget dygtigt personale og – sidst men ikke mindst – en generelt høj autoritet som juridisk aktør i det forvaltningsretlige felt. Ombudsmandsmodellen er kendetegnet ved fleksibilitet og smidighed, og det kan og bør være en styrke for institutionen i tider med mange retlige forandringer.